

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

P., dnia 2 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący:SSO Hanna Ratajczak

Protokolant:Starszy sekretarz sądowy K. O.

po rozpoznaniu w dniu 28 stycznia 2016 r. w Poznaniu

sprawy z powództwa M. K.

przeciwko Skarb Państwa Starosta (...)

- o ustalenie

I. Ustala, że nie zaistniały przesłanki do przejęcia przez Skarb Państwa w trybie art. 2 ust.1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej , nieruchomości położonej w miejscowości S. , gminie Z., powiecie (...) , województwie (...) składającej się z działek o numerach ewidencyjnych: (...)(...), (...),(...), (...),(...), (...) (...), (...),(...), (...) (...),(...),(...), (...) , (...) (...),(...), (...) , (...) , (...) , (...) , (...) , (...) , (...) , (...) , (...) i(...) dla której S. R. w G. W.IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w siedzibą w N. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...);

II. Zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwoty:

- 12.617zł tytułem zwrotu kosztów procesu

- 1.900zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zabezpieczającego.

III. Odstępuje od obciążania stron pozostałymi kosztami sądowymi.

SSOHanna R.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 17 kwietnia 2014 roku powód M. K. wniósł przeciwko Skarbowi Państwa – Staroście (...) o ustalenie, że nie istniały przesłanki do przejęcia przez Skarb Państwa w trybie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej nieruchomości położonej, w miejscowości S., gminie Z., powiecie (...), województwie (...), składającej się z działek o numerach ewidencyjnych (...), dla której S. R. w G. W., IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w N. prowadzi księgę wieczystą o nr (...).

Ponadto powód wniósł o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej stawce według norm przepisanych, w tym również opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Powód domagał się także zwrotu kosztów postępowania zabezpieczającego.

Uzasadniając swoje roszczenie powód wskazał, że jego podstawą jest art. 189 k.p.c., a także przepisy ustawy z dnia 19 października 1991 roku o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, tj. art. 27 i 29. Powód podkreślił, że możliwość skorzystania z prawa pierwszeństwa przewidzianego we wskazanej wyżej ustawie

nie przysługuje w sytuacji, gdy na cele reformy rolnej przeznaczone były nieruchomości ziemskie będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej, nie-Polaków i obywateli polskich narodowości niemieckiej.

Agencja Nieruchomości Rolnych podjęła zamiar sprzedaży opisanej wyżej nieruchomości, ogłaszając o tym publicznie oraz informując byłych właścicieli o przysługującym im prawie pierwszeństwa. Powód zgłosił chęć skorzystania z prawa pierwszeństwa. W związku z czym (...) zażądała od powoda przedstawienia dokumentu źródłowego lub wyroku sądu, z treści którego wynikać będzie na podstawie jakiej litery ust. 1 art. 2 dekretu PKWN – Skarb Państwa przejął nieruchomość. Z uwagi na fakt, że brak jest dokumentu źródłowego, z którego wynikałaby powyższa okoliczność powód ma interes prawny z wystąpieniem z żądaniem wskazanym w punkcie 1 pozwu. Uzyskanie korzystnego wyroku umożliwi powodowi w dalszej kolejności skorzystanie z prawa pierwszeństwa.

W dalszej części pozwu powód opisał nieruchomość, która przejęta została na potrzeby reformy rolnej wskazując, że jest następcą prawnym właścicieli nieruchomości wskazanej w żądaniu pozwu. Wskazywał także na okoliczności uzasadniające tezę, iż nie zachodziły okoliczności, na podstawie których można by uznać, iż powodowi nie przysługiwało prawo pierwokupu w związku ze statusem W. W. (1).

W odpowiedzi na pozew oraz piśmie procesowym z dnia 9 listopada 2015r. pozwany Skarb Państwa – Starosta (...) reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa podniósł, iż pozwany reprezentowany przez Starostę (...) nie posiada legitymacji biernej. W ocenie pozwanego, podmiotem, który uprawniony jest do reprezentacji Skarbu Państwa w tym przedmiocie jest Agencja Nieruchomości Rolnych. Wniósł także o nie obciążanie pozwanego kosztami postępowania wobec tego, iż nie dał on podstaw do wytoczenia powództwa, nadto o oddalenie wniosków dowodowych. Pozwany domagał się także zasądzenia kosztów postępowania na swoją rzecz.

W uzasadnieniu wskazano, iż Skarb Państwa – Starosta (...) nie dał powodu do wytoczenia powództwa, bowiem nie ma żadnych kompetencji do uczynienia zadość żądaniu powoda odnośnie ustalenia nie istnienia nabycia prawa własności na podstawie kryterium narodowościowego. W ocenie pozwanego właściwym adresatem roszczenia winna być Agencja Nieruchomości Rolnych

Postanowieniem z dnia 16 maja 2014r. powód został częściowo zwolniony od kosztów postępowania tj. w zakresie opłaty od pozwu; w pozostałym zakresie jego wnioski zostały oddalone.

Postanowieniem z dnia 25 marca 2014r. S. O. w P. w sprawie(...)zabezpieczył żądanie powoda poprzez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania w/w nieruchomości (vide w/w akta).

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2014r. S. O. w P. w sprawie o sygn.. akt (...) ustalił, że nie zaistniały przesłanki do przejęcia przez Skarb Państwa w trybie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej nieruchomości położonej, w miejscowości S., gminie Z., powiecie (...), województwie (...), składającej się z działek o numerach ewidencyjnych (...), dla której S. R. w G. W., IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w N. prowadzi księgę wieczystą o nr (...).

Od powyższego wyroku apelację wniósł pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę (...) zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa.

Na skutek apelacji pozwanego, S. A. w P. wyrokiem z dnia 20 sierpnia 2015r. uchylił zaskarżony wyrok, znosząc postępowanie w zakresie rozprawy z dnia 10 grudnia 2014r. i sprawę przekazując do ponownego rozpoznania S. O. w P., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego. (k. 492)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny :

W skład dawnego majątku S. wchodziły działki o obecnych numerach ewidencyjnych (...), dla których S. R. w G. W., IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w N. prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Nieruchomość ta jest położona w miejscowości S., gminie Z., powiecie (...), województwie (...).

Bezpośrednio przed wybuchem II W. Światowej właścicielem przedmiotowej nieruchomości był W. W. (2). Utracił ich własność na podstawie dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej (art. 2 ust 1 lit. b – „”).

Dowód: protokół z badania stanu prawnego nieruchomości obręb S., gmina Z., powiat (...) – k. 45-37, treść księgi wieczystej nr (...) – k. 39-63, zaświadczenie S. R.w W.Wydział Ksiąg Wieczystych z dnia 2 sierpnia 2001r. – k. 65, księga wieczysta S. D. (G.) – k. 67-70.

W. W. (2) zmarł w dniu 31 lipca 1942r. pozostawiając żonę oraz siedmioro dzieci. Żona powoda W. W. (3) zmarła w dniu 11 stycznia 1945r. Powód jest prawnikiem W. i W. W. (3), wnukiem ich córki J. Ł., która zmarła 22 marca 1982r. i synem jej córki E. K. zmarłej dnia 28 listopada 2005r. Powód jest jednym z licznych następców prawnych po W. W. (2).

Dowód: postanowienie o stwierdzeniu praw do spadku S. R. w Z. z dnia 7 maja 1948 r. – k. 76-77, postanowienie S. R. w P.z dnia 7 lutego 2006r. w sprawie i sygn. akt(...) – k. 81, świadectwo śmierci W. W. (2) z dnia 3 sierpnia 1942r. – k. 93, świadectwo ślubu z dnia 21 listopada 1900r. – k. 95, świadectwo śmierci W. W. (3) z domu D. z dnia 16 marca 1945r. – k. 97, zeznania świadka S. K. – k. 564, zeznania powoda – k. 565.

Spadkobiercy W. W. (2) nie byli w chwili wejścia w życie dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, a więc w dacie 13 września 1944r. obywatelami Rzeczy Niemieckiej, nie-Polakami czy obywatelami polskimi narodowości niemieckiej.

W. W. (2) oraz jego żona oraz dzieci byli obywatelami polskimi, posługiwali się językiem polskim. Należeli oni do aktywnej części społeczeństwa podkreślającego swoją polskość oraz zaangażowanie patriotyczne, uwarunkowane po części ich ziemiańskim pochodzeniem. W. W. (2) w 1935r. został wybrany do Kolegium Wyborczego do Senatu, w latach 1935-1939 był wójtem Z., a następnie członkiem wielu komisji wójtostwa. Ponadto ufundował on jeden z dzwonnów kościoła katolickiego w Z., a także działał w komisji do spraw dożywiania dzieci. W 1937r. został odznaczony srebrnym krzyżem zasługi. W czasie niemieckiej okupacji wysiedlono go na tereny Generalnego Gubernatorstwa, a jego majątek został skonfiskowany przez Rzeszę Niemiecką i przekazany obywatelowi niemieckiemu. Swoje prywatne notatki, w których posiadaniu jest prawnik S. K., pisał w języku polskim. Żona W. – W. z domu D. pochodziła z polskiej rodziny szlacheckiej. Zachował się testament jej siostry – napisany w języku polskim. Syn W. M. był podchorążym w XV Pułku U., walczył w Kampanii Wrześniowej, został internowany w obozie w W.. Drugi syn A. był kapitanem Wojska Polskiego, walczył w Powstaniu (...). Kolejny z synów W. W. (2) walczył w Armii Krajowej, zginął w bitwie pod P..

Żaden ze spadkobierców W. W. (1), a tym samym współwłaściciele przedmiotowej nieruchomości w chwili wejścia w życie powołanego dekretu nie znajdował się na tzw. liście niemieckiej

Dowód: zeznania świadka S. K. – k. 564, zeznania powoda – k. 565, ogłoszenie o wyborze delegatów do Kolegium Wyborczego do Senatu w Orędowniku na powiat (...) z dnia 27 sierpnia 1935r. – k. 85, notatka o odznaczeniu W. W. (2) srebrnym krzyżem zasługi Orędownik z dnia 10 czerwca 1937r. – k. 91.

W dniu 28 listopada 1946r. sporządzono protokół zdawczo – odbiorczy przekazania przedmiotowej nieruchomości przez administratora majątku administratorowi „ zespołu (...)”; nieruchomość stanowiącą majątek S. przekazano Przedsiębiorstwu Państwowym (...).

W aktach księgi wieczystej S. D. przy wpisie właściciela – Skarb Państwa widnieje – jako podstawa nabycia zapis „art. 2 ust 1 dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej”, bez podania litery.

Dowód: protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 28 listopada 1946r. –k. 72 , księga wieczysta S. wo D. (G.) – k. 67-70 .

Księga wieczysta o nr (...) nie zawiera dokumentu będącego podstawą przejęcia przedmiotowej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa a złożony i opisany wyżej dokument z 1950 r. wystawiony przez Starostę (...) nie zawiera informacji konkretyzującej normę prawną będącą podstawą przejęcia nieruchomości.

Dowód: treść księgi wieczystej nr (...) – k. 39-63 .

W. W. (1) był także właścicielem nieruchomości gruntowej opisanej w dawnej księdze wieczystej S. Tom IX karta 296. W księdze tej widnieje wpis prawa własności na rzecz Skarbu Państwa dokonany w dniu 21 lipca 1950 r. Jak wynika z treści tego wpisu jego podstawą było zaświadczenie Starosty (...) z 15.03.1950r. powołującego się na w/w dekret o reformie rolnej a konkretnie na „art. 2 lit b – 2 „. Taki zapis nie koreluje z samym tekstem zaświadczenia oraz wniosku Starosty albowiem oba te dokumenty powołują się na art. 2 ust. 1 litera e powołanego wyżej dekretu to jest kryterium obszarowe.

Dowód: akta księgi dawnej S..

Pismem z dnia 21 lutego 2014r. powód zwrócił się do Agencji Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w P. z wezwaniem do uznania prawa pierwszeństwa.

W odpowiedzi pismem z dnia 04 marca 2014r. wskazana agencja poinformowała pełnomocnika powoda, iż przeprowadziła badanie stanu prawnego przedmiotowej nieruchomości i ustaliła, iż nieruchomości te przeszły na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej. Dalej wskazano, iż prawo własności tejże nieruchomości zostało wpisane przy przepisaniu księgi wieczystej na podstawie zaświadczenia Starosty Powiatowego (...) z dnia 15 marca 1950r. wydanego na podstawie art. 2 lit b powołanego dekretu. Poinformowano także powoda, iż zdaniem agencji, roszczeniu powoda można uczynić zadość tylko, jeżeli powód przedstawi dokument źródłowy, na podstawie którego będzie można jednoznacznie określić na podstawie której litery ustępu 1 art. 2 w/w dekretu nieruchomość została przejęta na rzecz Skarbu Państwa; wskazano także, iż dokument ten zastąpić można wyrokiem sądu ustalającym ten fakt.

Pismem z dnia 20 lutego 2014r. powód zwrócił się także do Starosty (...) jako reprezentanta Skarbu Państwa o uznanie jego żądania.

Postanowieniem z dnia 04 marca 2014r. pozwany odmówił wydania zaświadczenia uwzględniającego żądanie powoda uznając, iż nie posiada stosownej wiedzy w tym zakresie.

Dowód: wezwanie do uznania prawa pierwszeństwa z dnia 21 lutego 2014r. – k. 29-31, pismo Agencji Nieruchomości Rolnych z dnia 4 marca 2014r. – k. 33, wezwanie do uznania żądania z dnia 20 lutego 2014r. – k. 183-185, postanowienie Starosty (...) z dnia 4 marca 2014r., znak GN.6620.35.2014 – k. 186-187 .

Powyższy stan faktyczny był w przeważającej części bezsporny. Został on ustalony na podstawie zgromadzonych w sprawie kserokopii dokumentów prywatnych i urzędowych przedłożonych przez powoda, a wskazanych szczegółowo powyżej. Pomimo tego, że dokumenty te stanowiły jedynie kserokopie, Sąd nie znalazł również podstaw do podważania autentyczności tych dokumentów oraz prawdziwości zawartych w nich treści. Żadna ze stron postępowania nie kwestionowała mocy dowodowej dokumentów, a i Sąd nie znalazł podstaw, by uczynić to z urzędu. Sąd zważył przy tym, że część dokumentów miała charakter dokumentów urzędowych, bowiem zostały sporządzone przez uprawnione organy i w granicach ich kompetencji. Z kolei część dokumentów miała walor dokumentów prywatnych w rozumieniu art. 245 k.p.c. i mogły świadczyć o tym, że osoby, które je podpisały złożyły oświadczenia określonej treści.

Nadto Sąd przeprowadził dowód z dokumentów znajdujących się w w/w księgach wieczystych. Również i ich wiarygodność oraz prawdziwość nie budziła wątpliwości.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadka S. K. (k. 564), brata powoda i jednego ze spadkobierców W. W. (2), który szczegółowo opisał losy rodziny W., wskazując przede wszystkim na okoliczności odnoszące się do narodowości polskiej pradziadka świadka W. W. (2) i pozostałych członków rodziny. Zeznania okazały się logiczne, spójne i konsekwentne i nie wzbudziły wątpliwości Sądu, zwłaszcza, że ich treść korelowała z dokumentami przedstawionymi przez powoda, a pozwany nie kwestionował ich wiarygodności. Okazały się one przydatnym materiałem dowodowym.

Brak było także podstaw, aby kwestionować zeznania powoda M. K. (k. 565), skoro stanowiły one uzupełnienie zeznań świadka i wskazywały na te same okoliczności, a pozwany ich nie kwestionował.

Sąd zważył co następuje:

Powód w celu skorzystania z prawa pierwszeństwa nabycia nieruchomości domaga się ustalenia, że nieruchomości rolne na terenie powiatu (...) nie zostały przejęte na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 lit b ustawy z dnia 19 października 1991r. o gospodarce nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz.U. 2015.1014 z późn.zm.), pierwszeństwo w nabyciu nieruchomości przysługuje byłemu właścicielowi zbywanej nieruchomości lub jego spadkobiercom, jeżeli nieruchomość została przejęta na rzecz Skarbu Państwa przed dniem 1 stycznia 1992r. Z kolei zgodnie z treścią art. 216 a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t.) skorzystanie z prawa pierwokupu nie jest możliwe, gdy nieruchomość została przejęta na podstawie art. 2 ust. 1 lit b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku, od właścicieli będących w chwili przejęcia własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej, nie-Polaków i obywateli polskich narodowości niemieckiej.

Podstawę prawną żądania powoda stanowi art. 189 k.p.c., zgodnie z którym powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes prawny powoda jest przesłanką materialnoprawną powództwa o ustalenie. Stwierdzenie jego braku może nastąpić dopiero na etapie merytorycznego rozpatrywania sprawy i skutkuje oddaleniem powództwa z powodu jego bezzasadności.

Interes prawny musi istnieć obiektywnie, aby uzasadniać żądanie ustalenia prawa lub stosunku prawnego. Jego istnienia jednak nie można traktować jako jedynej przesłanki decydującej o uwzględnieniu powództwa o ustalenie. Jest on warunkiem umożliwiającym dalsze badanie w zakresie istnienia lub nieistnienia ustalanego prawa lub stosunku prawnego (por. w związku z tym wyr. SN z 13 września 2007 r., III CSK 123/07, LexPolonica nr 1587117).

Interes prawny jest to interes dotyczący szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych. Występuje wówczas, gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego zarówno z przyczyn faktycznych, jak i prawnych. Niepewność może wynikać z wielu przyczyn. Może być wynikiem zarówno spodziewanego kwestionowania prawa, np. co do istnienia własności nieruchomości, gdy zaginęły dokumenty stwierdzające jej nabycie (por. uchw. SN z 9 sierpnia 1960 r., 1 CR 642/59, LexPolonica nr 365307, OSPiKA 1961, nr 7-8, s. 206) lub własności samochodu nabytego od osoby nieuprawnionej (por. orz. SN z 25 stycznia 1995 r., III CZP 176/94, LexPolonica nr 303662, OSP 1995, nr 12, poz. 247) lub kwestionowania istnienia stosunku prawnego, np. umowy dzierżawy. Interes prawny zachodzi zatem, jeśli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, tj. definitywnie zakończy spór lub zapobiegnie zaistnieniu takiego sporu w przyszłości. Niemniej, co należy podkreślić, zawsze konieczna jest ocena istnienia interesu prawnego do wytoczenia powództwa na tle okoliczności faktycznych konkretnej spraw.

W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości w świetle powyższych rozważań, że powód wykazał istnienie interesu prawnego dla wytoczenia niniejszego powództwa. Wskazać bowiem należy, iż zamiar nabycia przez powoda przedmiotowej nieruchomości a tym samym wykorzystania swojego uprawnienia nie był sporny. Spornym nie było również i to, że w/w agencja warunkowała możliwość skorzystania z niego od przedłożenia dokumentu, na podstawie którego Skarb Państwa nabył przedmiotową nieruchomość lub złożenia orzeczenia Sądu ustalającego, że nie istniały przesłanki do przejęcia przez Skarb Państwa w trybie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Przechodząc do kwestii właściwego określenia pozwanego wskazać trzeba, iż pozwany argumentował, że właściwym oznaczeniem strony pozwanej jest Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych, albowiem na mocy ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, Skarb Państwa powierzył wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych w stosunku do nieruchomości rolnych Agencji Własności

Rolnej Skarbu Państwa (obecnie Agencji Nieruchomości Rolnych), podmiotowi niestanowiącemu statio fisci Skarbu Państwa, a mającemu odrębną osobowość prawną. W tym względzie należy przyznać pozwanemu słusność. Jednocześnie należy jednak wskazać przesłanki przemawiające za tym, iż strona pozwana w rzeczywistości została oznaczona prawidłowo. W przedmiotowej sprawie bezspornym było, że nieruchomość gruntowa stanowiąca własność W. W. (2) została przejęta na rzecz Skarbu Państwa. Jednocześnie nie było sporne, iż nadal jest ona własnością Skarbu Państwa. Jak wynika z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2014 roku, poz. 518), z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z przepisów niniejszej ustawy oraz odrębnych ustaw, organem reprezentującym Skarb Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami jest starosta, wykonujący zadanie z zakresu administracji rządowej, a organami reprezentującymi jednostki samorządu terytorialnego są ich organy wykonawcze. Legitymację starosty do występowania w niniejszym procesie wywodzić należy także wprost z art. 23 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami, zgodnie z którym, zasobem nieruchomości Skarbu Państwa gospodarują, z zastrzeżeniem art. 43 ust. 2 i 4, art. 51, art. 57 ust. 1, art. 58-60 oraz art. 60a, starostowie, wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej, a w szczególności podejmują czynności w postępowaniu sądowym, w szczególności w sprawach dotyczących własności lub innych praw rzeczowych na nieruchomości, o zapłatę należności za korzystanie z nieruchomości, o roszczenia ze stosunku najmu, dzierżawy lub użyczenia, o stwierdzenie nabycia spadku, o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie. Tenże artykuł oznacza, że starosta wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej jest statio fisci Skarbu Państwa w sądowych postępowaniach cywilnych, procesowych i nieprocesowych, w tym wieczystoksięgowych. Chodzi tu przykładowo o procesy dotyczące własności (skarga windykacyjna, negatoryjna), o ustalenie własności, skargę posesoryjną związaną z ochroną posiadania, spory na tle użytkowania wieczystego, postępowania dotyczące nabycia własności, powództwo o zapłatę należności z tytułu korzystania z nieruchomości Skarbu Państwa na podstawie tytułu prawnego (np. użytkowania wieczystego, użytkowania, dzierżawy, najmu), lecz także bez tytułu prawnego (o czym brak wzmianki w tym przepisie). W wyroku z 4 kwietnia 2008 r., I CSK 462/07 (LexPolonica nr 1895717) Sąd Najwyższy jednoznacznie wskazał, że art. 23 pkt 8 u.g.n. jest tylko normą precyzującą jedną z kompetencji starosty i nie może być rozumiany jako ograniczenie prawa starosty do reprezentowania Skarbu Państwa jedynie do spraw w nim wymienionych i wyłączeniu z uprawnień starosty występowania w innych sprawach dotyczących nieruchomości skarbowych (tak: Gerard Bieniek, Mirosław Gdesz, Komentarz do art.23 ustawy o gospodarce nieruchomościami, Lexis Nexis, Warszawa 2012, s. 216).

Wyjątki od tej zasady wynikają zarówno z ustawy o gospodarce nieruchomościami, jak i ustaw szczególnych. Za takie szczególne uregulowanie uznać należy choćby przepisy ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t. j. Dz. U. z 2012 roku, poz. 1187) regulującej zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa m.in. w odniesieniu do nieruchomości rolnych. Zasady gospodarowania mieniem w rozumieniu tej ustawy obejmują m.in. mienie znajdujące się w Państwowym Funduszu Ziemi. Jak wynika z art. 5 ust. 1 i 2 ustawy, Skarb Państwa powierza Agencji Nieruchomości Rolnych wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do swojego mienia, a Agencja, obejmując we władanie powierzone składniki mienia Skarbu Państwa, wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne. Ponadto w art. 6 cytowanej ustawy ustawodawca stworzył otwarty katalog realizowanych przez Agencję zadań wynikających z polityki państwa.

Z opisanych powyżej uregulowań Sąd wysunął wniosek, że ustawodawca faktycznie przekazał część kompetencji w zakresie gospodarowania nieruchomościami rolnymi Agencji Nieruchomości Rolnych, lecz, co najistotniejsze, nie przeniósł na nią prawa własności spornej nieruchomości. Zważyć w tym miejscu należy, że istotą przedmiotowej sprawy nie było dochodzenie przez powoda konkretnych praw związanych z własnością nieruchomości, jak choćby żądanie jej wydania czy dochodzenie odszkodowania za jej przejęcie przez Skarb Państwa. Powód nie kwestionował w niniejszym procesie właścicielstwa Skarbu Państwa. Wolą i interesem powoda było ustalenie, w celu ewentualnego skorzystania z prawa pierwokupu, że poprzedni właściciel nieruchomości był narodowości polskiej, a co za tym idzie powoływana podstawa prawna przejęcia majątku ziemskiego przez Skarb Państwa była inna niż wskazana w księdze wieczystej. Stwierdzić zatem należy, że powód swoje żądanie skierował w istocie przeciwko Skarbowi Państwa, jako

podmiotowi, na rzecz którego nieruchomości została przejęta. Powód nie kwestionując właścicielstwa Skarbu Państwa, podnosił jedynie, że Skarb Państwa stał się właścicielem nieruchomości na innej podstawie prawnej. Powód oparł swoje żądanie na założeniu, że organy władzy państwowej w ramach imperium – wykorzystania swoich władczych uprawnień wobec jednostki - pozbawiły W. W. (2) (a faktycznie jego spadkobierców) własności nieruchomości na błędnej według powoda podstawie. Zatem wobec Skarbu Państwa jako właściciela nieruchomości, a nie wobec Agencji Nieruchomości Rolnych jako podmiotowi gospodarującemu nią powód ma roszczenie o ustalenie, że jego pradziadek w rzeczywistości był Polakiem, a wskazywana podstawa prawna wywłaszczenia nie odzwierciedla stanu faktycznego. Ustalenie to dotyczy ściśle relacji powód (jako spadkobierca byłego właściciela nieruchomości) a Skarb Państwa (jako podmiot, który przejął własność nieruchomości). Spór ogniskował się zatem wokół prawidłowości określenia podstawy, genezy wykonywania prawa przez Skarb Państwa, a nie samego wykonywania prawa własności. Nie wchodzi zatem w zakres kompetencji przyznanych Agencji Nieruchomości Rolnych, a związanych z gospodarowaniem mieniem Skarbu Państwa.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że wskutek braku przepisów szczególnych w tym względzie, podmiotem legitymowanym biernie do występowania w przedmiotowej sprawie jest Skarb Państwa na podstawie art. 67 § 2 k.c. reprezentowany przez właściwą statio fisci, którą w tym wypadku jest Starosta (...).

Zgodnie z treścią art. 29 ust. 1 pkt 1 wskazanej wyżej ustawy pierwszeństwo w nabyciu nieruchomości Zasobu Skarbu Państwa po cenie ustalonej w sposób określony w ustawie, z zastrzeżeniem art. 17a ust. 1, art. 17b ust. 4 i art. 42, przysługuje między innymi byłemu właścicielowi zbywanej nieruchomości lub jego spadkobiercom, jeżeli nieruchomość została przejęta na rzecz Skarbu Państwa przed dniem 1 stycznia 1992 r. Przepis ten ustanawia ograniczenia w rozporządzaniu prawem własności, a co za tym idzie, jest wyjątkiem od zasady, że właściciel może swobodnie rozporządzać przysługującym mu prawem (art. 140 k.c.). Podmioty, którym przyznano „pierwszeństwo w nabyciu nieruchomości” zostały wymienione enumeratywnie w treści przepisu. Prawo to przysługuje byłemu właścicielowi lub jego spadkobiercom, którzy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa nabyli prawa do spadku. Uprawnienie do skorzystania z prawa pierwszeństwa powinno być wykazane przez osobę, która chce z tego prawa skorzystać.

Jak już wyżej podkreślono, prawo pierwszeństwa w nabyciu nieruchomości na podstawie art. 29 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa przysługuje byłemu właścicielowi zbywanej nieruchomości, bądź też jego spadkobiercom. Powód w postępowaniu przed Agencją Nieruchomości Rolnych wskazywał, że jest spadkobiercą właścicieli nieruchomości oferowanych przez Agencję do sprzedaży. W toku prowadzonego postępowania - w prowadzonej z powodem korespondencji – (...) wskazywała na konieczność przedstawienia dokumentów, z których będzie jednoznacznie wynikało na jakiej podstawie (na mocy, której litery dekretu PKWN) doszło do przejęcia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa.

Stosownie do treści art. 2 ust. 1 litera b Dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944r. (Dz.U.1945.3.13) o przeprowadzeniu reformy rolnej, na cele reformy rolnej przeznaczone zostały nieruchomości, będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej, nie-Polaków i obywateli polskich narodowości niemieckiej.

Zważywszy na powyższe powód w przedmiotowym postępowaniu wykazywał w istocie okoliczności negatywne tj. to że W. W. (1) jego żona oraz dzieci (wszystkie żyły w dacie określonej dekretem) nie byli obywatelami Rzeszy Niemieckiej, nie-Polakami i obywatelami polskich narodowości niemieckiej w rozumieniu powołanego dekretu.

W ocenie Sądu przeprowadzone postępowanie dowodowe okoliczności te wykazało. Jednocześnie należy wskazać, iż strona przeciwna nie przedstawiła żadnych dowód przeciwnych lub choćby sugestii co do tego, iżby było inaczej.

Powód wykazał także, że opisane w pozwie nieruchomości przejęte na rzecz Skarbu Państwa stanowiły własność jego pradziadka W. W. (2), co wynika z treści księgi wieczystej (...), a przede wszystkim z pisma Agencji Nieruchomości Rolnych z dnia 4 marca 2014r., wskazującego powodowi, iż może skorzystać z prawa pierwszeństwa w zakupie

nieruchomości wchodzących w skład majątku S. po wykazaniu, iż nie zostały one przejęte w trybie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W ocenie Sądu o trafności tez postawionych przez powoda świadczy także treść zaświadczenia Starosty (...) znajdująca się w aktach dawnej księgi wieczystej S. Tom IX karta 296. Z treści tego zaświadczenia oraz wniosku o dokonanie wpisu prawa własności wynika, iż podstawą przejęcia tamtej nieruchomości był art. 2 ust. 1 litera e powołanego dekretu, a więc kryterium obszarowe. Oba zaświadczenia starosty (tj. dla nieruchomości objętej pozwem i nieruchomości opisanej w w/w księdze wieczystej) zostały wydane w tej samej dacie i przez ten sam podmiot a nadto dotyczyły tych samych osób. W takiej sytuacji nie ma podstaw dla wnioskowania, iżby inne w obu przypadkach były przyjęte podstawy przejęcia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa.

Zważywszy na powołane powyżej argumenty, Sąd na podstawie art. 189 k.p.c. ustalił, że nie istniały przesłanki do przejęcia przez Skarb Państwa w trybie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej nieruchomości stanowiących majątek S.. W konsekwencji należy uznać, iż roszczenie powoda było zasadne.

W tym stanie rzeczy Sąd orzekł jak w punkcie I wyroku.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., obciążając nimi w całości pozwanego jako stronę przegrywającą. Powód był zwolniony od kosztów sądowych w zakresie wpisu od pozwu, a zatem na poniesione przez niego koszty procesu złożyło się:

- wynagrodzenie pełnomocnika w postępowaniu przed sądem I instancji w kwocie 7.200 zł, ustalonej na podstawie § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie i ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 461) i powiększonej o koszty opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł,
- wynagrodzenie pełnomocnika w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 5.400 zł, ustalonej na podstawie § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia (75 % stawki minimalnej),
- wynagrodzenie pełnomocnika w postępowaniu zabezpieczającym w kwocie 1.800 zł, ustalonej na podstawie § 5 w zw. z § 11 ust. 1 pkt 7 ww. Rozporządzenia (25% stawki obliczonej na podstawie § 6 pkt 7 ww. rozporządzenia)
- opłata sądowa od wniosku o zabezpieczenie w kwocie 100 zł (art. 69 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Podstawę prawną orzeczenia o zwrocie kosztów postępowania zabezpieczającego stanowił przepis art. 745 § 1 k.p.c., zgodnie z którym, o kosztach postępowania zabezpieczającego sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, przy odpowiednim zastosowaniu zasad związanych z ostatecznym wynikiem postępowania. Powód uzyskał zabezpieczenie polegające na zakazie zbywania i obciążania nieruchomości objętej przedmiotem sporu, a zatem jest uprawniony do żądania zwrotu kosztów tego postępowania. W tym zakresie przyznano powodowo zwrot kwoty 100 zł uiszczony tytułem wpisu od wniosku oraz kwoty 17 zł tytułem opłaty od pełnomocnictwa.

W ocenie Sądu nie istniały podstawy do zwiększenia kosztów zastępstwa procesowego do podwójnej wysokości określonej w w/w rozporządzeniu. W ocenie Sądu sprawa nie była szczególnie skomplikowana pod względem prawnym i nie wymagała szczególnego nakładu pracy albowiem odbyły się jedynie dwie rozprawy. Dodać też należy, iż przygotowanie materiałów o charakterze historycznym nie implikuje tezy, iżby z tego powodu wynagrodzenie pełnomocnika miało opiewać na kwotę 14.400zł.

Sąd odstąpił od obciążania stron pozostałymi kosztami postępowania, na które w niniejszej sprawie składa się nieuiszczona przez powoda opłata sądowa od pozwu w kwocie 100.000 zł, a także opłata sądowa od apelacji pozwanego

w kwocie 100.000 zł. Stosownie do art. 94 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Skarb Państwa nie ma obowiązku uiszczania opłat.

W konsekwencji orzeczono, jak w pkt II i III wyroku.

SSO Hanna Ratajczak

ZARZĄDZENIE

1. Notować w kontrolce uzasadnień,
2. odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć reprezentującej pozwanego Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa,
3. za 14 dni lub z apelacją

P., dnia ...22.02.2016r. SSO Hanna Ratajczak